

מבוא לתשובה

ליקוטים חשובים ויקרים מדבותינו ז"ל בעניני תשובה
מצות תשובה ועיקריה - התבוננות לחרטה - ליקוטים מד"ל בגנות העבירה - גדולה תשובה
ונלוח אליו:

"נחפשה דרכינו ונחקרה"
עם וידוי הגדול אשר חיבר החיד"א ז"ל

על ידי
הכרת גנות
המעשה
וּכְתַב הַגִּדּוּל בִּיהוּדָה ז"ל (דחשי
הלל - דרוש ה'): "הַחֲרָטָה אִי
אֶפְשָׁר אִם לֹא שִׁכִּיר גְּנוּת
הַמַּעֲשֶׂה, וּלְפִי עֵצֶם הַהֲפָרָה
בְּגִנוּת הוּא פְּרִי הַחֲרָטָה. עכ"ל.

מצות תשובה ועיקריה

א- כָּל מַצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה - בֵּין עֲשֵׂה בֵּין לֹא
תַעֲשֶׂה, אִם עָבַר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן - בֵּין בְּזִדּוֹן
בֵּין בְּשִׁגְגָה, מַצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַחֲטָא יֵשׁוּב
מִחֲטָאוֹ לִפְנֵי ה' וַיְתוּדָה. (רמב"ם - הקדמה להל'
משנה, וספ"א הל' א', וסמ"א - עשה טו').

ב- הָרָאוּנוּ ז"ל בְּאָרוֹ לָנוּ עֲקָרֵי הַתְּשׁוּבָה,
וְאֵלּוּ הֵם: (1-2) עֲזִיבַת הַחֲטָא - קִבְּלָה עַל
לְחַבְּאָ: שְׁעִיבַת הַחֲטָא אֶת חֲטָאוֹ וַיְסִירוֹ
מִמֶּחֱשָׁבוֹ (רמב"ם - הל' משנה ב' ד', וז"כ בַּהֲמוֹטוֹת
והדעות לרס"ג - מאמר ה', ונחוצות הלכות - שער ו' פרק ד'),
וּקְבַל עָלָיו כָּל כֶּלֶם שֶׁלֹּא יִגְמַר כָּלבוֹ שְׁלֹא
יַעֲשֶׂהוּ עוֹד; וַיַּעֲד עָלָיו יוֹדַע תַּעֲלוּמוֹת שֶׁהוּא
גָּמַר כָּלבוֹ שְׁלֹא יֵשׁוּב לָזֶה הַחֲטָא לְעוֹלָם (פי'
יִקַּח ה' לַעַד עָלָיו שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה גָּמַר כָּלבוֹ
בְּאֵמֶת שְׁלֹא יֵשׁוּב לָזֶה הַחֲטָא לְעוֹלָם; לֹא שִׁיעִיד עָלָיו ה'
שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לֹא יֵשׁוּב לָזֶה הַחֲטָא בְּעֵתִיד (לס' משנה - סס)
(רמב"ם ע"ס, וספ"א חסידים - סימן כ' וסימן מ"ג). • תְּהִיָּה
עֲזִיבָתוֹ הַעֲבֵרוֹת מִבִּשְׁתּוֹ מִן הַבּוֹרָא אוֹ מִיֵּרֶאֱת
עֲנֵשׁ הַבּוֹרָא, לֹא מִיֵּרֶאֱת בְּנֵי אָדָם וְלֹא לְחַקְנוֹתוֹ
לָהֶם וְלֹא לְבִשְׁתּוֹ מֵהֶם (חובות הלבבות - א' ה'). •
כָּל הַמִּתְוֹדֶה בְּדַבָּרִים וְלֹא גָמַר כָּלבוֹ לַעֲזוֹב,
הָרִי זֶה דּוּמָה לְטוֹבֵל וְשָׂרָץ בִּידּוֹ, שֶׁאֵין
הַטְּבִילָה מוֹעֵלָת לוֹ עַד שִׁשְׁלִיד הַשָּׂרָץ (רמב"ם
- הל' משנה ב' ג').

ענין
התשובה
קרוב לנו
מאד
כתב החפץ חיים ז"ל (ליקוטי אמרים
- פרק י"ג): פֶּן יִפְתָּה אוֹתָנוּ הַיָּצֵר
לוֹמַר כִּי הַתְּשׁוּבָה קִשָּׁה לָנוּ מְאֹד
וְנִפְלְאָת הִיא מִמֶּנּוּ, עַל זֶה בָּאת
תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה וְהוֹדִיעָה לָנוּ
בְּכָלל וּבִפְרָט "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ
וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹת" (דברים ל' ז'), כו', דַּעֲנִין
הַתְּשׁוּבָה לֹא דָבָר קִשָּׁה הוּא, וְקָרוֹב לָנוּ הַדָּבָר
מְאֹד. עכ"ל.

וְהָיָה מְרַגְּלָא בְּפֹמִיָּה דְּהַחֲפֵץ
חַיִּים ז"ל (פרקי משנה וגאולה - משנה
פרק א') "תְּשׁוּבָה אִיזוּ נִיט קִיין פֻּעַר
(פי' אֵינָהּ דֵּב [שֶׁקִּשָּׁה לְכַבֵּשׁ]), חֲרָטָה
עַל הָעָבָר וְקִבְּלָה עַל הָעֵתִיד". •
וּבִסְפָּר בֵּית אֱלֹקִים (שער המשנה - פרק ב') כְּתַב:
"מֵהוּת הַתְּשׁוּבָה הוּא הַחֲרָטָה עַל מֶה שֶׁעָבַר
וְעִזִּיבַת הַחֲטָא לְעֵתִיד", וכו', וְגַם כִּי יֵשׁ
לַתְּשׁוּבָה עֲקָרִים רַבִּים וְכִמוֹ שֶׁמֶנָּה הָרַב רַבִּי
יוֹנָה ז"ל עֲשָׂרִים עֲקָרִים לַתְּשׁוּבָה, עכ"ז בְּאֵלּוֹ
שְׁנֵי הָעֲקָרִים נִתְּכַפְּרוּ חֲטָאֵיו, וְשָׂאָר הָעֲקָרִים
הֵם לְהַשְׁלִים וּלְקַיֵּם בִּידּוֹ סֵדֶר הַתְּשׁוּבָה. עכ"ד.
• וְכְתַב הַמַּאֲוִיר ז"ל (מִצִּיּוֹר הַמִּשְׁנָה - מַשְׁנֵי נֶפֶשׁ א' ח'):
עֵינֵךְ זֶה (הַחֲרָטָה) הוּא שֶׁרָשׁ כָּל שָׂאָר הַתְּנָאִים,
כִּי הַחֲרָטָה וְהִדְאָגָה עַל מֶה שֶׁעָשָׂה וְהַבּוֹשָׁה
שִׁיבוֹשׁ מִבּוֹרָאוֹ עַל מֶה שֶׁקָּדְמוֹ וְהַכְנָעָת לְבוֹ
מִרַב צַעֲרוֹ, יִבְאִהוּ לְשׁוֹב מִחֲטָאֵתָיו וְלִהְשָׁלִים
בְּחֹק הַתְּשׁוּבָה מֶה שֶׁרָאוּי לְהַשְׁלִים בָּהּ. כִּי אִם
יִכְנֹן הָאָדָם לְהִתְוֹדוֹת עַל חֲטָאֵיו וְלַעֲזוֹב אוֹתָם,
וְלֹא יִתְחַרֵּט וְלֹא יִדְאָג וְלֹא יִבּוֹשׁ וְלֹא יִכְנַע
לְבָבוֹ לְמֶה שֶׁעָשָׂה, עֲדִין הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר צָמְחוּ בוֹ
הַחֲטָאִים עוֹמֵד מוֹכֵן לְזִרְעָה וּלְקִצִּירָה אַע"פ
שֶׁכֶּכֶר קָצֵר כָּל אֲשֶׁר צָמַח בוֹ". עכ"ל.

3- (3) תַּחֲרֻטָּה עַל מָה שֶׁעָבַר: יְהֵא תוֹהֵא וּמִתְנַחֵם וּמִתְחַרֵּט עַל מָה שֶׁחָטָא (רמב"ם ס, וספר חסידים ס). • וּבִכְלָל זֶה, שְׁלֹא יִמָּצֵא מְרֻגָּע בְּכַפְשׁוֹ בְּמֵה שֶׁחָטָא הִשִּׁיג מִן הַתַּעֲנוּג וּבִהְנֵאוֹת הָעוֹלָם וְהַשְׁלִים תַּאֲוַת יִצְרוֹ; שֶׁזֶּה מִסָּד מְבַדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הַתְּשׁוּבָה אֲע"פ שְׁחִזוֹר מִן הָעֲבֻרוֹת וְשֶׁב עֲתָה מִמֶּה, כִּי זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה מְבִיאָה הָאָדָם לַעֲמֹד בְּשָׁלוֹם עִם הַיִּצֵּר וּלְבִלְתִּי הִלָּחֵם עִמּוֹ; וְגַם בְּעֲמֹד הַחוּטָא בְּשָׁלוֹם עִם הַיִּצֵּר שֶׁכָּבַר הַתְּגַבֵּר עָלָיו, לֹא הָרָאָה חֲרָטָה גְּמוּלָה בְּזֹה. כֹּאֲשֶׁר מִצְטָעַר וּמִתְאֻנֵּן עַל מָה שֶׁחָטָא, אֲזִי יִהְיֶה סָבָה שְׁלֹא לַחֲטֹא עוֹד. (חיבור הַתְּשׁוּבָה (למאירי ז"ל) - משיב נפש ח' ט).

4- (4) יִדְוִי: צְרִיף לְהַתְּנוּדוֹת בְּשִׁפְתָיו וְלִזְמֹר עֲנִינּוֹת אֱלֹהֵי שִׁגְמוֹר בְּלָבוֹ (פ"י) שִׁיאֲמַר דְּבָרֵי הַתְּשׁוּבָה בְּפִיו (ספר המינות - מלכות שס"ז), דְּהִינֵּנוּ: שִׁיתְּנוּדָה כִּי חָטָא, וְיֹאמַר שֶׁהוּא מִתְחַרֵּט עַל מָה שֶׁחָטָא, וְשֶׁהוּא עוֹזֵב אֶת הַחוּטָא, וּמִקְבֵּל עַל לְהֵבֵא שְׁלֹא יַעֲשֶׂהוּ עוֹד (רמב"ם - ה' טז טענה ב'). וַיִּבְקֶשׁ הַמַּחֲלִילָה עַל מָה שֶׁחָטָא (ספר הַמִּצְוֹת לְרַמְבַּ"ם - מלכות עשה ע"ג, וְכִי כְּמוֹת הַלְּבָבוֹת ו' ד'). • יֹאמַר: "אֵנָּה ה', חָטָאתִי עֲוִיתִי פָשַׁעְתִּי לִפְנֵיךָ וְעִשִּׂיתִי כָּךְ וְכָךְ, וְהִי נִחַמְתִּי וּבִשְׁתִּי מִמַּעֲשִׂי, וְלַעֲלוֹם אֵינִי חוֹזֵר לְדַבֵּר זֶה". זֶהוּ עָקְרוֹ שֶׁל וְדוּי, וְכָל הַמְרָבָה לְהַתְּנוּדוֹת וּמֵאֲרִיף בְּעֵנָּן זֶה הִרִי זֶה מִשְׁבַּח. (רמב"ם ה' טענה ח' א'). וַיִּבְקֶשׁ מַחֲלָה וְיֹאמַר: יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵיךָ ה' אֱלֹקֵי שֶׁתִּכַּפֵּר לִי עַל כָּל פָּשָׁעִי וְתִמְחַל לִי עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי וְתִסְלַח לִי עַל כָּל חַטָּאתִי (ירושלמי יומא ס' ט'). • לְהִלָּכָה אֵין צְרִיף לִפְרֹט הַחוּטָא (אֱלֹא כְּשֹׁאֲמַר "חָטָאתִי" וְצֹא יְדֵי מִצְוֹת וְדוּי (מִשְׁנֵה בְּרוּרָה ס"ק ה')), וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁמִּתְּנִידָה בְּלִחַשׁ נִכּוֹן לִפְרֹט הַחוּטָא (שִׁלְחוֹ עֲרוֹךְ אִירֵם מ"ד ב').

- תשובה על עבירות שבין אדם לחבירו -

אֵין אֵין הַתְּשׁוּבָה וְלֹא יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁבִין מִכַּפּוּרִין אֱלֹא עַל עֲבֻרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם, כְּגוֹן מִי שֶׁאָכַל דָּבָר אֲסוּר. אָבֵל עֲבֻרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, כְּגוֹן הַחוּבֵל אֶת חִבְרוֹ אוֹ הַמְקַלֵּל חִבְרוֹ אוֹ גּוֹזֵלוֹ אוֹ צָעֲרוֹ אוֹ סָפַר עָלָיו לְשׁוֹן הָרַע, וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אֵינוֹ נִמְחַל לוֹ לַעֲלוֹם עַד שִׁיתֵּן לְחִבְרוֹ מֵה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְיִרְצֶהוּ; אֲע"פ שֶׁהִחִיר לוֹ מִמּוֹן שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, צְרִיף לִרְצוֹנוֹ וְלִשְׁאֵל מִמּוֹן שִׁימְחֵל לוֹ. (רמב"ם ה' טענה ב' ט'), וְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה ח' מ"ד). • וְכִשְׁתִּיפִּים חִבְרוֹ וְיִמְחַל

לו, לֹא נִשְׁאַר עָלָיו כִּי אִם הָעוֹן דְּבִין אָדָם לְמָקוֹם, וְיַעֲשֶׂה שְׁאָר עֲקָרֵי הַתְּשׁוּבָה עַל אֲשֶׁר עָבַר עַל רָצוֹן בּוֹרְאוֹ בְּעִשְׂוֹתָהּ אוֹתָהּ הָעֲבֻרָה נִגְדַּר חִבְרוֹ. (חפני חיים - ה' ל' ל' שו"ת ד' ר"ב).

דִּין הַחוֹזֵר לַחוּטָא בְּדָבָר שֶׁכָּבַר עֲשֵׂה בּוֹ תְּשׁוּבָה -

אֵין מִי שֶׁחִזַּר וְחוּטָא אַחֵר הַתְּשׁוּבָה וְכָבַר מַחֲל לוֹ הַקָּב"ה בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה, אֲע"פ שֶׁחִזַּר וְחוּטָא עֲכָשׁוֹ אֵין הַקָּב"ה חוֹזֵר וּפּוֹקֵד אוֹתוֹן עוֹנוֹת עִם אֱלֹהֵי, לִפִּי שְׁאוֹתוֹן עוֹנוֹת כְּכֹר נִמְחַלוֹ לוֹ בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה שֶׁעָשָׂה עָלֵיהֶם. (ב"ד הַקָּמָה (לְרִיבֵינוּ בְּמִי ז"ל) - כַּפּוּרִים ב'). • וְכִי רַב פְּעֻדָּה גְּאוֹן ז"ל (הַלְמוּנוֹת וְהַדְּשׁוֹת - מֵאֲמַר ה'): הָאָדָם כֹּאֲשֶׁר יִסְכֵּים בְּעֵת תְּשׁוּבָתוֹ בְּלֵב שָׁלֵם שְׁלֹא יִשְׁנֶה, תִּהְיֶה תְּשׁוּבָתוֹ מְקַבֵּלָה. וְאִם תִּשְׁיֹאֲהוּ הַתַּאֲוָה אַחֵר כֵּן לְשׁוֹנוֹת, אֵין תְּשׁוּבָתוֹ נִפְסָדָת, אֵף יִמְחַלוֹ לוֹ הָעוֹנוֹת שֶׁהִיוּ קִדְּם הַתְּשׁוּבָה וְיִכְתֹּב עָלָיו מָה שִׁיְהִי לְאַחֲרֶיהָ. עכ"ל. וְכֵן כָּתַב הַמַּאֲרִיף ז"ל (מִיִּצּוֹר הַמִּשְׁוֹס - מְשִׁיב נֶפֶשׁ ח' ט'), ע"ש. • וְכֵן כָּתַב בְּסִפְרֵי בֵּית אֱלֹקִים (שַׁעֲרֵי הַמִּשְׁוֹס - פֶּרֶק ו') וז"ל: רֹאשִׁי לְכָאֵר עֵנָן הַתְּשׁוּבָה שֶׁשָּׁב הָאָדָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה וְחוֹזֵר אַחֵר כָּךְ לְמָה שֶׁחָטָא, אִם תוֹעִיל הַתְּשׁוּבָה שֶׁעָשָׂה עַל הָעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים גַּם כִּי חִזַּר אַח"כ לַחֲטֹא אוֹתָם הַחוּטָאִים, אוֹ אִם נֹאמַר שֶׁכִּיּוֹן שֶׁחִזַּר לְמָה שֶׁחָטָא יִרְאֶה שְׁלֹא הִיתָה תְּשׁוּבָתוֹ נִכּוֹנָה וְשִׁלְמָה וְלֹא גָמַר בְּלָבוֹ לַעֲזֹב הַחוּטָאִים וְהָעוֹנוֹת הוֹאִיל וְחוֹזֵר אֲלֵיהֶן אַחֵר כָּךְ. וְאֹמַר כִּי נִרְאֶה מִדְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ ע"ה כִּי כִיּוֹן שֶׁחִזַּר הָאָדָם בְּתְשׁוּבָה מִן הַחוּטָאִים שֶׁעָשָׂה וְגָמַר בְּלָבוֹ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹתָם עוֹד, ה' יִתְבָּרֵךְ מַעֲבִיר חַטָּאתָיו בְּתְשׁוּבָה זֹאת, וְאִם אַח"כ חוֹזֵר לַחוּטָא, יִצֵּר הָרַע הוּא שֶׁפָּתָה אוֹתוֹ מִחֲדָשׁ לְחוֹזֵר לְמָה שֶׁחָטָא, וְלֹא יִהְיֶה הַחוּטָאִים הָרִאשׁוֹנִים חוֹזְרִים וְנִעְזָרִים אַחֵר שֶׁנִּתְבַּטְּלוּ בְּתְשׁוּבָה הַקּוֹדְמָת. עכ"ל, וְעֵינֵן שֵׁם עוֹד.

הַתְּשׁוּבָה לְחִדְטָה

רַע וּמַר עֲזָבוֹ אֶת ה' - יֵשׁ עוֹשֵׁב עַל חַטָּאוֹ - הַתַּאֲכֹזֵר עַל נֶפֶשׁ וּטְמָאוֹ - הַחֲלִיף שִׁכְרֵי נִצְחִי בְּהִנָּאת שַׁעֲה קֵלָה - לֹא הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּנִשְׁמָתוֹ לְתַכְלִיתוֹ

אֵין יִכְבֵּן לְכָבוֹ כִּי רַע וּמַר עֲזָבוֹ אֶת ה'! וְיִשְׁכַּח אֶל לְבוֹ כִּי יֵשׁ עֲנָשׁ וְנִקְּם וְשָׁלֵם עַל הָעוֹן, כְּעֵינֵן

שְׁנֵאמָר (דברים ל"ב ל"ה) "לִי נָקָם וְשָׁלֹם", [וְתַחֲזֹק בְּעֵבֹר זֶה תִּרְטָטוּ (מוֹתוֹת לַלְבָבוֹת - 1' ס').] • וְיִתְחַרֵּט עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים וְיֹאמַר בְּלִבּוֹ: מָה עָשִׂיתִי? אֵיךְ לֹא הָיָה פֶּחַד אֱלֹקִים לִנְגַד עֵינַי, וְלֹא יִגְרָתִי מִתּוֹכָחוֹת עַל עֵוֹן וּמִן הַשְּׁפָטִים הָרָעִים, כִּי רַבִּים מְכֹאֲבִים לְרָשָׁע, לֹא חֲמַלְתִּי עַל גּוֹפִי, וְלֹא חָסָה עֵינִי עָלָיו מִשְׁחַתוֹ מִפְּנֵי הַנָּאֵת רָגַע אָחָד. וְנִמְשַׁלְתִּי לְאִישׁ שִׁיגְזוֹל וְיִחְמָס וְיֹאכַל וְיִשְׂבַּע, וְיִוָּדַע כִּי אַחֲרֵי אֲכֹלוֹ וְאַחֲרֵי שְׁתּוֹ יִגְרַס הַשּׁוֹפֵט בַּחֲצֵץ שָׁנָיו. • וְרָעָה מְזֹאת, כִּי הֵייתִי עַל הַנֶּפֶשׁ הַיֹּקֶרָה אֲבוֹרִי, וְנִטְמָאָה בְּגִלְגָּלִי יִצְרִי! וְמָה הוֹעִילָה בְּכָל קִנְיָנֶיהָ אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדוֹנֶיהָ?! וְאֵיךְ הִתְלַפְּתִי בַּעוֹלָם חוֹלֶף עוֹלָם עוֹמֵד לַעַד לַעוֹלָם?! אֵיךְ נִמְשַׁלְתִּי כְּבִהְמוֹת נְדָמִיתִי וְהִלְכְתִּי אַחֲרֵי יִצְרִי כְּסוֹס כְּפָרֵד אֵין הַבֵּין וְתַעֲיִיתִי מִדֶּרֶךְ הַשְּׂכָל. • וְהִנֵּה, הַבוֹרָא נִפְחָ בְּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים, חֲכָמַת לֵב וְטוֹבַת שְׂכָל לְהַכִּירוֹ וּלְיִרְאָה מִלְּפָנָיו וְלִמְשׁוֹל בְּגוֹף וְכָל תּוֹלְדוֹתָיו, כְּאֲשֶׁר הַמְּשִׁילָה עַל שְׁאָר בְּעָלֵי חַיִּים שְׂאִינִם מִדְּבָרִים, מֵאֲשֶׁר יִקְרָה בְּעֵינָיו נִכְבְּדָה, וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר בְּעֵבֹר זֹאת נִבְרָאתִי, וְהִי כִּי הִפָּךְ מִזֶּה, לָמָּה לִּי חַיִּים?! • וְעוֹד, כִּי כְּמִשְׁפֵּט הַבְּהֵמָה לֹא עָשִׂיתִי, אֲבָל שְׁפַלְתִּי מִמֶּנָּה! כִּי "יָדַע שׁוֹר קוֹנָהוּ וְחִמּוֹר אָבוֹס בְּעָלָיו" (ישעיה א' ג'), וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי וְלֹא הִתְבּוֹנַנְתִּי, וְשִׁלַּחְתִּי נִפְשִׁי לַחֲפָשִׁי מֵאֲדוֹנֶיהָ. טַעַמְתִּי צוּפִי, וְנִשְׁתִּיתִי סוּפִי, וְגִלְגַּלְתִּי וְחִמַּסְתִּי, וְעַל דֵּל בּוֹסֶסְתִּי, וְלֹא זָכַרְתִּי יוֹם הַמָּוֶת אֲשֶׁר לֹא יִשְׁאִיר לִפְנֵי נִשְׁמָתִי בְּלִיתִי אִם גּוֹיִתִּי וְאֲדָמְתִּי! (שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה - שַׁעַר ה' אֹת י').

- מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִרְכוֹת ה' לִמְרוֹד בּו -

אֵין שׁוֹם דְּבַר נִסְתָּר מִהִשְׁגָּחָתוֹ. וְעוֹד, אֵין רָגַע שְׁלֹא יִהְיֶה הָאָדָם נִזּוֹן וּמִתְקַיֵּם מִכֹּחַ עָלָיוֹן הַמְּשַׁפִּיעַ עָלָיו. וְהָרִי תִמְצָא שְׁלֹא חָטָא אָדָם כִּנְגָדוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא יִתְבָּרֵךְ כְּכִיכּוֹל בְּאוֹתוֹ רָגַע מְשַׁפִּיעַ לוֹ חַיִּים לְחַיּוֹת וְלָנוּעַ אֵיבָרָיו. וְעַם הַיּוֹת שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא בְּכַח הַהוּא הַמְּשַׁפִּיעַ, לֹא מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֲלָא סוֹבֵל כְּכִיכּוֹל עֲלִבּוֹן קֶזֶה - שִׁיְהִיָּה מְשַׁפִּיעַ בּוֹ כַּחוֹ וְתוֹנוּעוֹת אֵיבָרָיו וְהָאָדָם מוֹצִיא כַּחוֹ וְתוֹנוּעוֹת אֵיבָרָיו בְּעַת וְרָגַע שֶׁהוּא נִשְׁפָּע מִה' לַעֲבֹר עַל תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו. וּבְכַחוֹ יִתְבָּרֵךְ לְאַסֵּף שְׁפַע וְלַסְפֵּק חַיּוֹתוֹ

בְּאוֹתוֹ רָגַע, וְהָיָה מֵת, וְהִקְבָּה סוֹבֵל כְּכִיכּוֹל. וְכִמָּה יִדְעוּעַ הַבַּעַל נֶפֶשׁ כָּקָל זֵיע סָגִי לַחֲשָׁב בְּזֶה, כִּי יֹאמַר, אֵיךְ יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁפְעַת וְחַיּוֹת הַמְּשַׁפִּיעַ לוֹ הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ לַחֲטֹא לוֹ וְלָנוּעַ אֵיבָרָיו לַעֲשׂוֹת רָצוֹן יִצְרוֹ - שְׁלֹא כְּרָצוֹן וְיִצְרוֹ. וְכֹזָת וְכֹזָת, אֵיךְ יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַח הַדְּבֹר אֲשֶׁר נָתַן לוֹ יִתְבָּרֵךְ לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע וְכָל דְּבַר אֲסוּר וְכו' (צַפּוֹרֵן שְׁמִיר [לְהַמְדִּיָּה 1' יג רט - ע"פ תוֹמַר דְּבוּרָה פ"א]).

- יִצְטַעַר עַל מַה שְׂאִינוּ מִצְטַעַר כָּל כֶּךְ -

כְּכָר יֵשׁ וְיֵשׁ הָרַבָּה פְּתָחִים וּטְעָנוֹת שְׁנֵאָה וְיֵאָה שִׁיִּצְטַעַר וְיִתְמַרְמַר בְּכִי וּבְמִסְפַּד מֵר הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטָאֹת. וְהֵייתִי, שִׁיִּצְטַעַר וְיִכְבֶּה בְּאוֹתוֹ כִּי נִפְשׁוֹ לֹא מְטַהֵרָה וְרָחַק מִמֶּנּוּ זֵיו הַשְּׂכִינָה; הָרָאָה, שְׂאִינוּ כָּוֹל לְהִצְטַעַר צַעַר בְּנֶפֶשׁ כְּאֲשֶׁר הָיָה רָאוּי, וְאֵין עֵינָיו יוֹרְדִים פְּלָגֵי מַיִם מְאֻלִּיָּהֶם בְּלִי מִיצִיּוֹ יוֹתֵר מִמִּי שִׁמְתוֹ מִטָּל לִפְנֵיו כְּאֲשֶׁר הָיָה רָאוּי! וְכֹזָת וְכֹזָת יִתֵּן אֶל לְבוֹ דְּבָרִים הַמְּקַרְרִים אֶת הַלֵּב, וְיִכְנַע לְכַבּוֹ. (פֶּאֶר יוֹעֵץ - עֵקֶן "מִשְׁוֹת").

לִיקוּטִים מִדְּבוֹתֵינוּ ז"ל בְּגִנּוֹת הַעֲבִירָה

- הַחוֹטֵא מִתְרַחֵק מִה' - גּוֹרֵם צַעַר לַמַּלְאָכִים -

הַחוֹטֵא הוּא רָחוּק מִה' יִתְבָּרֵךְ (אֲשֶׁר־י) יִרְמִיָּה י"ג י"א, וְכִי כְּרַמְבָּם הֵל' מְשׁוֹנֵה 1' י'). • בְּעַת שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה הָעֵוֹן, הוּא גּוֹרֵם לַמַּלְאָכִים צַעַר גָּדוֹל וְעִצּוֹם לֹאֵין עֲרוּךְ. וְהָאָדָם עִצּוֹמוֹ אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ אֶז בְּזֶה כָּלֵל, וְלֹא יָדַע כִּי בְּנִפְשׁוֹ הוּא (נִפְשׁ הַחַיִּים - שַׁעַר ב' פֶּסֶק י"א-י"ב, וְעַ"פ עוֹד נִאֲרִיכוֹת). • מֵר מֵאִד - מֵר מִמּוֹת, הַיּוֹת הָאָדָם, אֲשֶׁר לְהַבֵּל דְּמָה, גּוֹרֵם צַעַר וְכַעַס לִפְנֵי מֶלֶךְ רֵם וְנִשְׂא אִים וְנוֹרָא שׁוֹכֵן רוּמָה (פֶּאֶר יוֹעֵץ - עֵקֶן "פְּרִישׁוֹת").

- לַכְּלוֹךְ הַנֶּפֶשׁ, לַכְּלוֹךְ בְּהִיכַל ה' -

יִדְעַ שֶׁהַעֲבֻרוֹת מַלְכִּלְכִּין נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְשְׂנֵאוֹ לִפְנֵי ה' וְלִפְנֵי כָּל מְלָאכָיו (סֵפֶר הַדִּרִּים - הַקְדָּמָה). • הַעֲבֻרוֹת הֵם הַמְּטַנְפִּים וּמַלְכִּלְכִּים אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְגּוֹרֵם פָּגָם וְלִכְלוּף בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ, מִלְּכוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְכָל דְּהוּא עוֹן אֲשֶׁר חָטָא, עוֹשֶׂה רָשָׁם בְּנִשְׁמָתוֹ וּבַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנוֹם וּבְכַסָּא הַכְּבוֹד, וְכַהֲנָה רָעוֹת אֲשֶׁר קָצוֹר קֶצֶרָה

- עון ישראל פוגם הרבה -

א- הגוים כשחוטאים אַנְם פוגמים למעלה, אלא בשר שלהם דוקא. אף כשחוטאים ישראל, פוגמים ח"ו למעלה (חומות אנך [לסמך 6 ז] - עמוס סימן ג' - בשם חסד לאברהם). • זאת תורת האדם, כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו "מה אני ומה כחי לפעל במעשי השפלים שום ענין בעולם", אַמְנֵם יִבִּין וַיֵּדַע וַיִּקְבַּע במחשבות לבו שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתאבדו ח"ו. ומה רבו מעשיו, ומאד גדלו ורמו, שכל אחד עולה כפי שרשה לפעל פעלתה בגבתי מרומים בעולמות וצנחנות האורות העליונים. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמתו, לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה - בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרס בחטא קל ח"ו. (נפש החיים - שער א' פרק ד', וע"ש עוד). • חוטא פוגם מאד בכל ענין, ובפרט כי הנפש כשמשתלשלת ממקום מחצבתה משם ולמטה בכל ספירה ובכל עולם נשאר דיוקנה שם, וכשחוטא פוגם בכל אותם שרשי נשמתו ונסתמים הצנורות, ואין מימי ההשפעה נוזלים (מדבר קדמות [לסמך 6 ז] מ' ס' - בשם מהר"א גאנצפניץ ז"ל - קול נדבים - איכה ג' מ', ע"ש עוד).

- מיאוס וזיהום -

א- אין לך מאוס בעולם כמאוס זזיהום העוין, רחמנא ליצילן. (אור החיים - ויקרא ט"ו). • תדע כי כל העובר עברות, ריחו נודף לרעה (אור החיים ויקרא ו' ז'). • הסרחון בא מחטא ומעון - והוא הסרחון שבגיהנם, רק שבחיינו אינו מריח זה בחושיו הגשמיים (רוח חיים [לגנרס מוולאן ז] - אבות י' ה'). • כל נפש מישראל הוא כספר תורה ממש, הינו ברמ"ח איבריו הרוחניים נגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידיו הרוחניים נגד שס"ה לא תעשין וכו'. ואם האדם פוגם באיבר אחד, אַזִּי מסתלק תכף ומיד הקדשה מאותו איבר, ואותיות פורחות, ותכף שורה עליו רוח הטמאה הנקרא "קיא צואה" אשר הוא סרחון אַמְתִּי שאין למעלה הימנו. ואין אותיות הקדשה חוזרות למקומן אלא על ידי תשובה בבכיה ומרירות הלב לרחץ את הצואה וכו', ואז כח הטמאה מסתלקת ממנו,

יד שכלנו מהבין והשפיל. אי לזאת יחרד האיש וילפת ויזהר וישמר להיות נקי כפים מכל נדנוד אסור; ואם חטא, ימרה לעשות דרכי התשובה ולכפר אשר חטא על הנפש, וכל אשר בכחו לעשות יעשה לנקות את אשר פגם למעלה, שאם לא יחיש לנקות ולטהר, יגדל ענש האחרון מן הראשון - שלא חס על כבוד קונו לרחץ ולקנח אשר לכלך היכלו. (פלא יועץ - ערך יקום).

- מרידה בהקב"ה -

א- אין שום דבר רע בכל העולם כמו מי שאינו חושש על מצות המלך המרומם; קל וחמור ממלך בשר ודם, העובר על צויו כמה הוא דבר רע (ארחות צדיקים - שער כו). • כמה רבה רעת מי שהמרה את יוצרו, ולא זכר יוצרו אשר בראו יש מאין וחסד עשה עמו וידו תנחהו בכל עת ונוצר נפשו בכל רגע, ואיך מלאו לבו להקעים לפניו, ואיך טח מראות עיני החוטא מהשפיל לכבו. (שערי תשובה - ב' ז'). • החי יתן אל לבו כי בעוברו אפלו עברה קלה, גורם רעה גדולה וחמורה - שלא חס על כבוד קונו מאחר שאינו משתדל לעשות רצונו. (פלא יועץ - ערך יסירות, וע"ש עוד). • כי יסיתך יצרך להחטיאך חטא מה, ויאמר "אין לך בזה עון, כי לסבת כך וכך אתה עושה", אף אתה אמר לו: "אי שוטה, וכי כל המורד במלך בלא סבה הוא מורד בו ועובר מצוותיו? ! באמת אין זאת! אלא כל העובר מצות המלך להשיג תועלת והנאה מה או להמלט מצער מה הוא עובר, ועם כל זה "מורד" נקרא, ואחת דתו להמית. התחשב עבודת אל-אליקים פחותה מעבודת עבד בשר ודם? ! (דברים אחרים [לסמך 6 ז] דנוס 33 - בשם דרך חיים למהר"ם די לונגאו ז'). • צבא המרום שיודעים קצת מגדלת הבורא יותר ממנו, זעים וחלים ברעש גדול, ונהר דינו נגד ונפיק מזעתם מרב הרעש. ואמרו שבחמלת ה' אותנו לא נתננו להשיג גדולתו, שאם היינו משיגים מגדלתו יתברך אפילו כקטן של צבא המרום, היה גופנו נטחן ונעשה אפר מרב הפחד. ועל זאת יחרד האיש וילפת, איך גרם צער וכעס למלך רם ונשא איום ונורא. (פלא יועץ - ערך מוקיע).

- תחילתו מתוך וסופו מר -

ר- יצור הרע, תחלתו מתוך וסופו מר (ויקרא רבה ט"ז ט"ז) - כפי ערבותה של עברה, תהיה אחר כך מרירותה (מעלות המדות - מעלת יצר טוב). אין ענג החטא כגדל החרטה שעתידי להתחרט ממנו ולמאס בחייו איך ככה עשה! (שבט מוסר פקד ד').

- שחר עבירה כנגד הפסדה -

ר- איתא במסכת אבות (ב' א') הוי מחשב שחר עברה כנגד הפסדה. ופרש רבינו יונה ז"ל (סע), פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר "שחר גדול יש בעצות העברה הזאת, ואחיה וארויח בה כמה וכמה, והנאה גדולה יהיה לי, ואיך לא אעשה?!" השמר לך, ותחשב את אשר תפסיד עליה באחרית הימים - והוא כפלי כפלים מאשר תרויח עתה, והצער העתידי לבוא ארך וגדול מאד מהנאת השעה. ונחשב אותה כדבש שנתערב עם סם המות (הסמך יעזר - אבות ט"ז). ובתתך זה אל לבך, תנח ירך מלעשותה, שאין אדם רוצה ברוח שיש בו הפסד כנגדו מרבה ממנו. עכ"ד. • כל הנעשה לבעל התאנה אחר רב השתדלות בענין רע, נעשה לתמימי דרך בענין טוב בלי צמל ואון (אדרת אליהו [להגר"א ז"ל] בראשית ט' ט', הונא בספר אבן שלמה ב' י'). • אמר החכם, לא הניח אדם לכבוד הבורא ונתחרט! ואמר, מי ששמע אל תאוותו, הפסיד; ומי שהמרה אותה, יגבר. (מבחר הפנינים - שער עיונת המלוה).

- משחית שנברא מהעון - קטרונו על החוטא -

ר- מן העברה נברא שטן משחית (וזהו ח"ג פג; ואבות ד' ב'), ואותו השטן עומד לנגדו לקטרגו תמיד, וכל אשר יפנה ירשיע; הוא מקטרג עליו ומכניס אותו בסכנות ומיסר אותו בעולם הזה בכל חלי וכל מכה הבאה עליו. (מדרש האתומרי [לנצל השטן מוסר ז"ל] - דרוש ל', וא"ש יחיד ויקרא י"א ב' - ג'). • יצר הרע יורד למטה ומתעה את הבריות לחטא, ועולה למעלה ומרגיז את חמת המלך בהשטנותו נוטל ממנו רשות להרג את החוטא. (בבא בתרא ט"ז ע"פ רש"י).

- עונשי גיהנם -

ר- כל העובר עברה אחת, מלפפתו ומוליכתו ליום הדין (עבודה זרה ט"ז). • כתבו בספרים הקדושים דבצת שהאדם עובר העברה הסק

וכו'. לכן תקנו את הודוי בכ"ב אותיות התורה, להתזיר אותיות הפורחות למקומן, ובקה יכפר כל עון. (דרשת מהר"ח מוולאזין ז' - סליחות מקצ"ב).

- טמטום הלב -

ר- עבירה מטמטמת לבו של אדם (יומא נ"ט). • האדם בחטאו ממשיך עליו רוח הטמאה המעפר רוחו ומבלבל שכלו (אור ישראל נלהרי סלנטר ז' ט"ז) - מכנה י"ד). • העוונות מבדילות ומשפחות היראה, וכן הוא אומר (ישעיה נ"ט ב') "כי אם עונותיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם" (ספר חסידים - סמן ל"ט). • עבירה גוררת עבירה (אבות ד' ג'). אם עבר על מצוה קלה, סופו לעבר על מצוה חמורה (ספרי - פרשת שופטים פסוקא מד').

- טמא הארץ ומשפיע על אחרים -

ר- האדם כשיחטא, מלבד אשר מקלקל לעצמו, עושה פגם נמי אל כל המקום אשר נמצא שם ומטמא את הארץ (מקור חיים - טור פטרת סי' רמ"ג אות ג'). • בבוא אדם אל המקום אשר כבר נכשל בו אדם בשום עברה מהעברות, אע"פ שעתה אין שם אותו האדם, מ"מ כבר נמשך שם טמאת זהמת קלפה, והיושב שם מעתה לחטא בהנה (חתם סופר עה"ט - מסעי עמ' קס"ג טור ב' ג'). • כמו דהאדם פועל בעצמו על ידי הרגילו במעשיו הרעים ועושה בעצמו טבע שניה להיות טבעו משתוקק ונמשך לעצות כמעשיו הקודמים גם אם בשכלו מכיר כי לא טובים הם, כמו כן הוא פועל במעשיו בכל העולם התחתון בכלל. כן יסד מלכו של עולם בהטביעו טבע לכל בריותיו - להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה האדם והרגלו. וכפי רב עשיית האדם, כן ישתנה טבע של כלם, אם מעט ואם הרבה. וענין זה, הגם כי לא נוכל להשיגו בשכל, מ"מ כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש - בבואו לאיזה מדינה אחרת חדשה שהיא פרוצה באיזו פרט מן הפרטים, ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת. וכן להפך, הצדיק ע"י מעשיו הטובים הוא מגביר התשוקה להטוב, ונמשך מזו התשוקה קצת גם להרשע ועושה לפעמים טוב. (בית הלוי עה"ט - פרשת נח, ע"ש עוד).

אליהו - זוטא פרשה כ"ז) • שקולה היא כנגד כל המצוות כלן (בעל הטורים - דברים ל"ו).

- מגעת עד כסא הכבוד -

גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד (יובא מו). (פרוש א': בעלי תשובה באים עד מקום שאין מלאכי השרת רשאים לבוא, שהם מרחקים מהשכינה ל"ו אלפים רבבות פרסאות (ספר כלבו סימן ס"ו - נסב בעל הרקח וז'). פרוש ב': בבוא הנפש פה בעולם הזה עונדה קשורה בו יתברך. אך בעשותו עוונות, נספקת ההארה והדבקות ההוא. אך בשוב האדם מדרך הרעה, חוזר האור והדבקות ההוא; ועל כן תקרא "תשובה" - כי שוב אל דבקותו בה' כמאז. וזהו שאמרו "גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד", שכל ידה חוזר הדבקות עדין יתברך, שהתשובה מגעת את האדם עד כסא הכבוד. (אלישי - גלגלים ב' ו', וקולט ט"ו).

- כבלת השבים -

גדולה תשובה שהטיב הקב"ה עם בני אדם, הוא אשר הכין דרך לפושעים ולחוטאים לנוס מחשך לאור, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפן, ולמדם ולהזהירם לשוב אליו כאשר יחטאו לו לרב טובו וישרו, כי הוא ידע יצרך (שערי תשובה א' א', וארחות צדיקים - שער השנונה). • אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחל לו (סוכה ג'). • ידיו של הקב"ה לעולם פתוחות לקבל שבים (במדבר רבה י"ג י"ב, ודברים כה' ז' ו'). • ידו של הקב"ה פרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין [שמקטרגת ואומרת "לא תקבלם"], והוא מקבלם בסתר (רש"י) (פסחים קט.). • התשובה מועלת על כל דבר פשע ועל כל חטא ורשע (ש"ה - שער האמויות אות ק'). • אמר לו הקב"ה לישעיה "לך ואמר להם לישאל, אין לכם מדה טובה יותר מן התשובה, שהיא מרפאת את ישראל מפל עוונותיהם!" (תנא דבי אליהו - זוטא כ"ז). • עומד אדם ועושה גדישין של עברות, ואמר הקב"ה "יעשה אדם תשובה, וכמי שלא חטא" (מדרש תהלים - פרק ט'). • בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין לנו אלא תשובה, והתשובה מכפרת על כל העברות (רמב"ם - הל' משנה א' ג', וספר החינוך - מלוה סס"ד). • התבאר כי התשובה מקבלת גם אם ישוב החוטא מרב צרותיו, כל שכן אם ישוב מיראת ה' ואהבתו (שערי תשובה - שער א' אות א', וארחות

האש בגיהנם להעניש החוטא שם, אלא שהקב"ה מאריך אפן לאדם אולי יעשה תשובה. ובאמת אלו היה החוטא רואה זאת בעיניו, בודאי היה החוטא נרתע ונפחד והיה חוזר בלב שלם מן העון, והיה נשמר מזה כל ימיו, אלא שכמעט היה מתבטל כח הבחירה על ידי זה. (חובת השמירה (להספן חיים וז') - פתיחה). • וי' אם ידעו אנשים מענש המר בגיהנם, היו מנחים על פניהם וצוועקים ולא היו עוסקים כלל בחיי עולם הזה, כי הלא אלהים פרסאות בחלי אש שנשמת אדם נטבעת בהן, ואינה מאירה כמו אש שלנו, רק בחשך גדול ועצום כמו חשך מצרים ר"ל, ויתר ענשים אלהים רבבות משחיתים מחבלים ככל מיני חיות רעות שבעולם ונחשים שרפים, זה מושך וזה נושך מבלי מושך חסד, כי הכל מאלקי משפט, במשפט ודין ובגבול ומדה. אוי כי אנחנו יושבים פה ואש מתלקחת אלינו, ויש בדינו להציל ולכבות אש, ואנו עצלים מבלי מכבה. (יערות דבש - ח"א דרוש ב').

- פרסום העוונות -

גדולה דבר שנעשה בעולם בצנעה, הכל עתיד להתפרסם ולהשמע לכל בני האדם. ובעבור כן, את דבר ה' ירא ואת מצוותיו שמר שלא לחטא בסתר, ואם תחטא היה זהיר לשוב, כי את כל המעשה יביא ה' ליום הדין הגדול ועתיד לפרסם על דבר שנעלם מבני האדם, אם טוב ואם רע. (תרגום - קהלת י"ג י"ג-י"ד). • נודע מספר הזהר (ח"א פ' יט) שאחר מות האיש, מקבצים שם כל הנשמות מהקרובים אל הנדון ומקרובים עליו בפני הכל ומפרטים חטאו (אלישי דברים כ"א טו-י"ז).

גדולה תשובה

גדולה תשובה, שקדמה לבריאת עולם (מדרש תהלים - פרק 5, וכו"ו נפסחים נד.). • אין לך דבר גדול מן התשובה (דברים רבה ז' כ"ד). • גדולה תשובה יותר מן התפלה (תנא דבי אליהו - זוטא פרק כ"ז); יותר מן הצדקה (מדרש משלי - פרק ו'). • תשובה חביבה מן הקרבנות (פסיקתא רבתי - פרק מ"ד). • היא שקולה כתורה (תנא דבי

צדיקים - שער המנוחה). • הקב"ה רחום וחנון, ורצה בתשובה עד שלא ימתח עליכם מדת הדין (פסיקתא רבתי - פרק מ"ד). • "קול דודי דופק פתחי לי" (שיר השירים ה' ז'), אמר הקב"ה לישראל "בני, פתחי לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לך פתחים שיהיו עגלות וקרננות נכנסות בו" (עגלות וקרננות). זה רמז לגדל החסידים, שאף על פי כן יפתח להם שערי תשובה ויסייעם אחר שיתחילו התחלה בעלמא (יפה קול - טז) (שיר השירים רבה - פרק ה'). • בא לטהר, מסייעין אותו (יומא נח).

ודונותיו נעשות כזכויות או כשגגות -

גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כזכויות - אם שב מאהבה; ונעשות לו כשגגות אם שב מיראה (יומא פו). • ולא עוד, אלא כשהבנים היו אוהבים מעשי אבותיהם בדיהם, באופן שחטף האבות תלוי בצוארי הבנים (סנהדרין כו), נגד זה בשובם אחר כך [מאהבה] מהפכים גם עוונות אבותם לטוב וזכויות (חתם סופר - דרוש ואלגות עמ' ט' ד"ה המדש הזה).

- מכבד ה' יתברך -

כל הזובח את יצרו ומתודה עליו (פי' לאחר שהסיתו לחטא, הוא זוכה והורגו ושב בתשובה ומתודה עליו (רש"י), מעלה עליו הכתוב כאילו כבדו להקב"ה בשיני עולמים - העולם הזה והעולם הבא (סנהדרין מג).

- מתקרב ומתחבב לה' יתברך -

גדולה תשובה שמקרב את האדם לשכינה. התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד. כמה מעלה מעלת התשובה, אמש היה זה מבדל מה' אלקי ישראל, צועק ואינו נענה, ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו, והיום הוא מדבק בשכינה, צועק ונענה מיד, ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתאווים להם. (רמב"ם הל' משנה ו' 1-2). • כן דרכו יתברך, לאהב השבים (אשיר - משלי ט"ז ט'). • הקב"ה מחבק לכל השבים, ומקבל אותם, שנאמר (שיר השירים ג' ו') "וימינו תחבקני" (בפר כדב - סימן ק"ו - גס הרקח זל). • "מה יפית ומה נעמתי" (שיר השירים ו' ו') - "מה נעמתי" בתשובה (שיר השירים רבה -

פרשה ו'). • "הנך יפה רעיתי" (שיר השירים א' ט"ו) - "הנך יפה" בתשובה (שיר השירים רבה - פרשה א') • כל העושה תשובה מעבירה שבידו, הקב"ה מוסיף לו כבוד וקורא לו שם חביב (מדרש תהלים - פרק מ"ח). • אל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששקרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופרש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים (ברכות לה) מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמד בו, כלומר מעלת גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרים יותר מהם. (רמב"ם - הל' משנה ו' ד'). • המקשה לבו מלעשות תשובה, הקב"ה קורא אותו "תועבה", שנאמר (משלי כ') "תועבת ה' עקשי לב". ואם חוזר בו ועושה תשובה, קורא אותו "תמים", אשריו לזה שתם מעוונותיו ועשה תשובה. (מדרש משלי - פרק י"ב). • הכופה את יצרו לשוב בתשובה, עתיד הקב"ה להיות עטרה בראשו (כלומר, לתת מקבדו על ראשיתו כעטרה (יד רמ"ה - סנהדרין טז)). (מגילה טו, ורש"י שם, וכ"כ בסנהדרין קל).

- מעוררת רחמים וזכות אבות -

גדולה תשובה גורמת לרחמים ולזכות האבות (פי' מעוררת רחמים וזכות אבות) (פסיקתא רבתי - פרק מ"ד). • כאשר ישראל מכניעים לך בתשובה, מיד הקב"ה חוזר ומרחם עליהם (בפרא - שו"ת פרשה ג'). • הקב"ה, פועמים עונה ופועמים אינו עונה, פועמים מצוי ופועמים אינו מצוי, וכו'. ובזמן שישראל עושין תשובה, מצוי להם. (תנחומא - האזינו ס"ד ד').

- מצילה מן הפורעניות -

גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם (ראש השנה יז) ושאר גזרות רעות (בראשית רבה מ"ד ג'). • העובר עברה אחת קונה לו קטגור אחד; תשובה ומעשים טובים כתרסים בפני הפורענות (אבות ד' ב'). • "ההוא אומר ולא יעשה" (במדבר כ"ג ט) - אומר להביא עליהן רעות, אם עשו תשובה הוא מבטלן, עשו את העגל, והיו ראויים לכליה, והייתי סבור לקללן ולהכחידן, ומעט עשו תשובה ובטל וינחם ה' על הרעה" (במדבר רבה כ' כ').

- מביאה רמאה -

ר-אמר הקב"ה "כל מי שיבוא אצלי, אני בא אצלו ומרפא אותו" (מדרש תהלים - פרק ק"ז). • גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם (יומא פ., וי"קו"ש ירמיה ס"י רס"ט). • בוא וראה כמה גדולה כחה של תשובה, שממלכת את בני אדם בעולם, וקושרת לבני אדם קשרים בראשיתה, ומרפאת את החולה מחליו, ומצילתו מכל צער יגון ואנחה, ומצילתו מדינה של גיהנם (תנא דבי אליהו - רנה פרק י"ח).

- מארכת ימים, מביאה שלום, יזכור לימודו -

ר-גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם (יומא פ.). • גדול השלום שנתן לעושי תשובה (במדבר רבה י"ב פ"א). • אומרים לו לאדם "עז שאתה מבקש רחמים על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיך, בקש רחמים על עבירות שעברת שימחלו לך", ומתוך כך יהא אדם שומע וזוכר (תנא דבי אליהו - רנה י"ד).

- מקרבת את הגאולה -

ר-גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה (יומא פ.). • מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל, יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם. (תנא דבי אליהו - רנה פרק ל"א). (כתב הגר"ח פלאג'י ז"ל (מועד נלמי - ט"ו ג'): האמנתי כי אדבר דבכל פעם שאני קורא המאמר הנקבד הלזה, עיני עיני יורדה מים, דאידן יתכן דמלך הכבוד אלקי עולם ה' הוא יושב ומצפה אותנו דנתחזר בתשובה כדי לעשות טובה עמנו - כל טובות שבעולם, וכל אחד הולך בשירות לבו ואין איש שם על לב לאמר "לכו ונשובה אל ה'". עכ"ל). • אפילו אם יתחרו בתשובה נכראוי (ממוק מדע) ראשי העדה, או עדה אחת, בזכותם יתקבצו כל הגלילות (זוהר חדש - פרשת נח מ.).

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות ד' י"ז)

נחפשה דרכינו ונחקרה

- חובת האדם לחפש דרכיו - ג' תועליות בזה -

כתב רבינו יונה ז"ל (שערי תשובה א' ל"ו, וארחות צדיקים - שער כ"ו) שמעקרי התשובה הוא חפוש דרכיו, כענין שנאמר (איכה ג' ב') "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'". ויש בזה תועלת לשלשה דברים: האחד, שיזכר כל הדברים שחטא בהם ויתודה על כלם, כי יהודי מעקרי הפירה. השני, למען ידע כמה יש לו עבירות וחטאים, ובזה יוסיף ההכנעה. השלישי, כי אף על פי שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא, צריך לידע הדברים שחטא עליהם, כדי לעשות גדר להזהר מאותן דברים שנקשל בהן, כי צריך האדם יותר שמירה מאותן עבירות שהרגל בהן ושהן קלות בעיניו לעבר עליהן והיצר שולט בהם. והוא כחולה, ששקשה מתחיל להבריא, צריך להזהר מפמה ענינים שלא יחזירוהו לחליו; כך מי שהוא חולה מן העבירות, כשיתחיל לשוב, צריך להזהר מאד. עכ"ל.

- חומר הדבר בהעלמת עיניו ממה שחטא -

ועוד כתב רבינו יונה ז"ל (שערי תשובה - שער ב' אות ב') שאם האדם העלים יעלים עיניו ונואלו ונשארו יעיוניו ולא הפרו דרכיו ולא ידע מעשה ידיו ואשר עשו אצבעותיו ויאמר "לא חטאתי", חטאתו כבדה מאד, כמו שנאמר (ירמיה ב' ל"ה) "הגני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי", וכו'. עכ"ל.

- רצוננו באמת לעשות רצונו יתברך ולשוב אליו, ובפרט בעשיית -

והנה, גלוי ונדוע לפני כסא הכבוד שרצוננו לעשות רצונו ה' (ע' ברכות יז., ורמב"ם הל' גירושין ב' כ') ונלשוב אליו בלבב שלם. ובפרט בעשיית ימי תשובה, כמו שכתב בספר יערות דבש (ח"א דרוש א') שבעשרת ימי תשובה הקב"ה מעורר אותנו בתשובה בלי התעוררות דלמטה כלל, רק הוא מעורר אותנו, ולכן אם אדם יתן ללבו ירגיש בלבו תמיד בעשרה ימים אלו רוח התעוררות לתשובה ויראת ה', אף שמפליג לדברים אחרים מכל מקום לבו דופק לתשובה. עכ"ל.

- הקושיים שיש לאדם בחיפוש דרכיו - עצה טובה היא לעיין בפרטי היודי -

אולם היות וקשה לאדם לעשות חפוש הנ"ל כדבעי, מפני היג'עה הרבה שבו, ומפני השקחה, וגם מצד עצם קשי הדבר של הזכרת עונותיו שבה הוא גורם צער לנפשו, לכן העתקנו כאן ודוי גדול אשר חיבר רבינו החיד"א ז"ל (נדפס בספר עבודת הקודש - כף אחת אות י"ט), דכשיעיין בו יקל עליו עבודת החפוש, שימצא שם בין הדברים רוב החטאים שנקשל בהם במשך ימות השנה, ונמצא תשובתו קרובה בע"ה. וגם הוספנו לו דוי הנ"ל הוספות מספר חיי אדם (ח"ב כלל קמ"ג - הועתקו דבריו בחצי רבוע בלי נקודות [כזה] ומספר מעבר ובק [סדר ודוי - הועתקו דבריו בלי נקודות ובאותיות וילא כזה]).

ושוב מצאנו בספר פלא יועץ (ערך וידוי) שכתב שיש לעשות כן, וכה דבריו: ראוי לראי ה' וחושבי שמו לישב בדד כפעם בפעם ולעין כל פרטי היודי אחת לאחת על איזה מהן צריך תקון ועל איזה מהן צריך להזהר ולמשך ידו לעשות גדר וסג' וכו', ככה יעשה וירשם בכתב ויקבל על עצמו לשמור, ואז יקרב לומר היודי כדת מה לעשות וישפך שיחה ירוש סליחה, ואז בודאי יעשה פרי למעלה ונרצה לו לכפר עליו. כף היא החובה, ובה יזכה ויירש טובה וברכה לעולם הבא. עכ"ד.

יודי הגדול אשר חיבר רבינו החיד"א ז"ל עם קצת הוספות מספר חיי אדם ומספר מעבר ובק כנ"ל

כונה. בדינו הקדמות מלבנו. בזינו חידושי תורה. בזינו אמרי. בטלנו קריאת שמע ותפלה וציצית ותפילין. בזינו אב ואם ואחינו הגדול. בזינו חכמים ויראי שמים. בטלנו רמ"ח מצות עשה מדאורייתא ומדברי קבלה ומדברי סופרים. בזינו חכמת חכמי הדורות וספריהם. בלבנו דעתנו בתפלה ולמוד בהבלי העולם הזה:

גזלנו. גנבנו מישראל ומגוים. גנבנו מקרובינו. גנבנו דעת הבריות. גנבנו חידושי תורה מאחרים. גלינו סוד. גלינו סודי תורה למי שאינם ראויים. גלינו דברי תורה לאומות העולם. גלינו עריות. גאינו במחשבה דבור ומעשה בכל מיני גאון וזדון עד שנעשה לנו טבע ולא ידענו אם הוא גאון. גדלנו בגינו גדולים רעים. גערנו באחרים המוכיחים לבנינו וקרובינו ורבו עמהם והקפדנו עליהם. גלינו פנים בתורה שלא כהלכה. גערנו בעושי מצות. גמגמנו בלשונינו בדברי תורה ותפלה. גדלנו ושבחנו עצמינו ואפילו במה שאין בנו. גלגלנו דברים להכשיל רעינו. גמלנו רע למי שהטיב אלינו. גערנו בנשינו ובנינו ומשתינו שלא כדת ושלא כדין:

אשמונו. אכלנו מאכלות אסורות [נבלות וטרפות שקצים ורמשים (כידוע שבעונותינו הרבים אין אדם כמעט שניצול מאכילות שרצים, והאוכל דברים המוחזקים בתולעים דומה כאוכל במזיד)]. אכלנו אכילה גסה. אכלנו ושתינו ביום הכפורים. אכלנו חוץ לסוכה אכילת קבע. אכלנו חמץ בפסח. אכלנו בלילה אחר שישנו. אכלנו בלא ברכה תחילה וסוף. אכלנו למלא בטןנו, ולא חשבנו להיות בריאים לעבוד ה' ושאר כוונות טובות. אמצנו את לבנו. אכזרים היינו. אסרנו את המותר, ואת האסור התרגנו. אסרנו לאחרים והתרגנו לעצמנו. אכלנו בלי נטילת ידים. אכלנו מסעודה שאינה מספקת לבעליה:

בגדנו. [אנו בוגדים בהקב"ה שמטיב עמנו לעולם ונותן לנו חיים ופרנסה. בגדנו בין אדם לחבירו וגמלנו לו רעה תחת טובה]. בטלנו תלמוד תורתך ימים ולילות. בטלנו אחרים הלומדים. בטלנו עושי מצות. באנו על כל עריות שבתורה, ושניות, ואסורי ביאה מדברי סופרים. ברכנו ברכות לבטלה, וברכה שאינה צריכה. ברכנו ברכה חטופה בלי הזכרת שם ומלכות, ובחסרון תיבות ואותיות, ובלי שום

דְּבָרָנוּ דּוֹפִי וְלִשׁוֹן הָרַע תְּדִיר, [דיברנו דברים בטלים] וְשָׁקַר וְחִנוּפָה וְלִיצְנוּת וְנִבְלֹת הָפָה, וְכָל כֹּף נִשְׁתָּרְשֵׁנוּ עַד שְׁאִינוּ נִיכָר לָנוּ הָאִיסוּר וְלִמְצָוָה תַּחֲשֵׁב בְּעֵינֵינוּ. דְּבָרָנוּ בְּבֵית הַכִּנְסֶת וְעַם תְּפִלִּין. דְּבָרָנוּ בְּאֶמְצַע תַּפְּלָה, וּבְאֶמְצַע קְרִיאַת שְׁמַע, וּבִין גְּאוּלָּה לַתַּפְּלָה, וּבַחֲזָרָה. דְּבָרָנוּ בְּאֶמְצַע לַמוֹדֵנוּ. דְּבָרָנוּ בְּשִׁבְתּוֹ דְּבוּר שֶׁל חוֹל. דְּבָרָנוּ בְּזֶדוֹן וּבְגוֹדֵל לִכְב. דָּרְשָׁנוּ דְּרָשׁוֹת שֶׁל דּוֹפִי. דְּבָרָנוּ בְּגִנוּת חֲבֵרֵינוּ וְרִבּוּתֵינוּ וְאַבּוּתֵינוּ וְכָל מִי שִׁחְיִיכִים אָנוּ בְּכַבּוּדוֹ. דְּנִינוּ לְחוּבָה לְכָל אָדָם. דְּנִינוּ דִּין אֶחָד לַעֲצָמֵינוּ וְדִין אַחֵר לְאַחֲרִים. דְּבָרָנוּ אֶחָד בְּפֹה וְאֶחָד בִּלְב. דְּבָרָנוּ לְגוֹי בְּשִׁבְתּוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכַת אִיסוּר. דְּבָרָנוּ עִם הָעֲרִיּוֹת דְּבָרֵי שְׁחוּךְ וְהִיתוּל וְכִיּוּצָא. דְּבָרָנוּ בְּמִשְׁא וּמִתֵּן שֶׁל תּוֹרָה לְקַטֵּר וְלַדְּחוֹת דְּבָרֵי זִוְלָתֵינוּ, וּלְהַפִּיל הָאֲמָת בְּעִקְשׁוֹת וּבַחֲרִיפוֹת שָׁקַר, וְזִלְזָלוֹ לָהֶם נֶגֶד לִסְבָּרָתֵינוּ וְאִף שֶׁהָאֲמָת אָתוּ. דְּבָרָנוּ זִלְזוֹל עַל הָרַבָּנִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים אֲשֶׁר בְּאַרְץ הַחַיִּים הֵמָּה וְאֲשֶׁר עוֹדֵם בַּחַיִּים, וְדַחֲנוּ דְּבָרֵיהֶם מִבְּלִי שְׁכָל וּבְלִי מוֹסֵר וְיִרְאָת ה'. דְּבָרָנוּ בְּשִׁבְתּוֹ בְּמִשְׁא וּמִתֵּן וּסְחוּרָה וְרִיחַ:

הָעֵינֵינוּ. [פי' גרמנו לעוות מה שהיה ישר, כענין המחסיא את חבירו]. הִקְלָנוּ רֹאשׁ. הִעֲזָנוּ מִצַּח. הִרְהָנוּ בְּעִבְרָה. הִרְהָנוּ הִרְהוּרִים רָעִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּבְאִנוּ לִידֵי קָרִי וְשִׁכְבַת זָרַע לְבִטְלָה. הָעֲרַכְנוּ מַעֲשֵׂה חֲבֵרֵינוּ לְהִרְאוֹת קִלּוּנוֹ וְחִסְרוֹנוֹ. הִלְבַּנְנוּ פְּנֵי חֲבֵרֵינוּ בְּרַבִּים. הוּצָאנוּ שֵׁם רַע עַל הַחַיִּים וְעַל הַמֵּתִים. הִרְהָנוּ הִרְהוּרִים רָעִים בְּתוֹךְ הַתַּפְּלָה וּבְלִמּוּד וְעַם תְּפִלִּין. הִסְחָנוּ דַּעֲתֵינוּ מִן הַתַּפְּלִין. הִסְגָּנוּ גְּבוּל רָעֵינוּ. הִקְפְּדָנוּ עִם נְשִׁינוּ וְעִם חֲבֵרֵינוּ. הִלְכָנוּ אַחֵר יִצְרָנוּ הָרַע. הִלְכָנוּ בְּקוּמָה זְקוּפָה. הִלְכָנוּ בְּגִדּוּלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת מִמֶּנּוּ. הִלְכָנוּ בְּגִילּוֹי הָרֹאשׁ. הִרְהָנוּ אַחֲרֵי רְבוּתֵינוּ. הוּרִינוּ הוּרְאוֹת בְּלִי עֵינִין וּבְלִי סִבְרָא וְתַכְפָּ וּמִיד לְהִרְאוֹת גְּדוּלָתֵינוּ. [הוריתי הוראות בטעות והכשלתי רבים]. הוּרִינוּ הוּרְאוֹת בְּפָנֵי רְבוּתֵינוּ. הִרְמִינוּ יָד עַל נְשִׁינוּ וְעַל חֲבֵרֵינוּ. הִחֲזָקְנוּ בְּמַחְלֻקָּת. הִטְלָנוּ אִימָה יְתִירָה בְּתוֹךְ בֵּיתֵנוּ וְעַל מִשְׁרָתֵנוּ. הִסְתַּכְלָנוּ בְּקִשְׁתּוֹ וּלְכַנָּה הִרְבָּה. הִתְפַּלְלָנוּ בְּלֹא כְּוִנָּת הֵלֵב. הִתְפַּלְלָנוּ וְהִינּוּ צְרִיכִים לְנִקְבִים. הִתְפַּלְלָנוּ וְאָנוּ

שְׁכוּרִים. הִרְהָנוּ דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּבֵית הַכִּסֵּא וּבְמִבְאוֹת הַמְּסוּנָפוֹת וּבְמִקּוֹם שְׁאִינוּ נָקִי. הוּצָאנוּ מִרְשׁוּתֵינוּ בְּשִׁבְתּוֹ לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְכִרְמָלִית. הִקְשִׁינוּ עֲצָמֵנוּ לְדַעַת. הִפְיִנוּ רָעֵינוּ וְנִשְׁוִתֵינוּ. הִתְפַּלְלָנוּ וְקִרְיָנוּ קְרִיאַת שְׁמַע וְלִבְשָׁנוּ תְּפִלִּין קוֹדֵם זְמַנָּם. הִטְרַחְנוּ עַל הַצְּבוּר. הִסְתַּכְלָנוּ בְּעֶרְוָה וּבְפָנֵי רָשָׁעִים. [הסתכלנו בנשים ליהנות מהן]:

וְהִרְשָׁעֵנוּ. [פי' הרשענו אחרים, שנעשו רשעים על ידינו]. וְהִרְבִּינוּ פֶּשַׁע וְרָשָׁע לְבָלִי חָק. וְיַעֲדָנוּ עֲצָמֵנוּ לְמַחְלֻקָּת וְלַעֲבִירָה. וְתַרְנִים הִינּוּ בְּמִמּוֹן זִוְלָתֵינוּ. וְתַרְנָנוּ עַל כְּבוֹד ה' וּכְבוֹד הַתּוֹרָה, וּמְחִינוּ עַל כְּבוֹדָנוּ:

זִדְנוּ. [פי' היינו אנשי רוע לב]. זָכְרָנוּ שֵׁם שְׁמִים לְבִטְלָה. זָנִינוּ אַחֵר לְבָנוּ וְעֵינֵינוּ. זִוְלָלִים וְסוּבָאִים הִינּוּ. זִלְזָלוּנוּ בְּאֶבְיָנוּ וְאִמָּנוּ וְרִבּוּתֵנוּ. זִלְזָלוּנוּ בְּתוֹרָה. זִלְזָלוּנוּ בְּחֻכְמִים. זִלְזָלוּנוּ בְּנִטְיִלַת יָדִים. [זלזלנו בכבוד שבתות וימים טובים]. זָרְקָנוּ הַצִּפְרָנִים. זָכִינוּ הַחֲיִיב וְחִיִּיבָנוּ הַזְכָּאי:

חֲמִסָּנוּ. [חמס הוא כמו גזל, כגון שיש לחבירו איזה חפץ והוא אינו רוצה למכרו ולוקח ממנו בחזקה ומשלם לו מעות כדי שיוי או אפילו יותר, רק כיון שאינו מוכר לו ברצונו, זה נקרא "חמס"]. חִלְלָנוּ אֶת שֵׁם קִדְשֶׁךָ, אוֹי לָנוּ וּלְנַפְשָׁנוּ. חִלְלָנוּ שְׁבָתוֹת וּמוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ. חִמְדָּנוּ. חִנְפָּנוּ. חִשְׁבָנוּ מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת. חִשְׁדָנוּ בְּכַשְׂרִים. חִבְקָנוּ וְנִשְׁקָנוּ הָעֲרֵוָה וְנִשְׁוִתֵינוּ נִדָּה:

חִפְלָנוּ שָׁקַר וּמִרְמָה. [נתחברנו ונטפלנו עצמנו לעוברי עבירה]. טְעִינוּ בְּהוֹרָאָה. טִמְאָנוּ עֲצָמֵנוּ וְרָעִינוּנוּ. טִמְטַמְנוּ אֶת לְבָנוּ. טִמְאָתִי בְּרִית קוֹדֶשׁ. טִטְלָנוּ מוֹקְצָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִתּוֹ יוֹם טוֹב. טְעִינוּ בְּהִלָּכָה וְהִכְרָנוּ בְּטַעוּתֵינוּ וְהִחֲזָקְנוּ בְּטַעוּתֵינוּ וְלֹא הוּדִינוּ עַל הָאֲמָת:

יַעֲצָנוּ רָע. [שלפעמים מיעץ את חבירו כדי להבאיש ריחו בפני בני אדם, או שנותן לו עצה להנאתו לפי דרכו וגורם לחבירו הפסד]. יַעֲצָנוּ עֲצוֹת רָעוֹת לְהָעִירֵךְ וּלְהַרְבוֹת שְׁנֵאת חֲנָם וּמַחְלֻקָּת וְקִטְיָוִיָּא. יָשָׁנוּ עִם הַתַּפְּלִין. יָשָׁנוּ יָמִים וְלִילוֹת כְּבָהֳמוֹת וְאַבְדָנוּ קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה בְּזִמּוֹן וּבְצָבוּר. יָדַעְנוּ הַדִּין וְעָבְרָנוּ עָלָיו. יָשָׁבְנוּ

במושב לצים וסוד משחקים. יהרתי בתורתך. [יחדתי עצמי עם נשים (בין נכרית או ישראלית, אפילו פנויה, וכל שכן אשת איש או ערוה)]:

פזבנו. [ר"ל שדיברנו דברי כזב, בין לתועלת או ללא תועלת (וגדול החטא הזה כמש"כ (תהילים ק"א ז) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני").] כעסנו בחול ושבת וטרפה נפשנו באפינו. כפרנו בכל התורה. כליונו ימינו ושגינו בהבלי העולם. כבדנו לרשעים. כסינו קלונינו. כינינו שם רע לריענו. כיוננו להזיק לריענו. כבשנו שכר שכיר:

לצנו. לוצצנו. למדנו תורה שלא לשמה ושללא בקדושה ובטהרה. לא קיימנו המצוות כתקנן במחשבה ודיבור ומעשה ויראה ואהבה ושמה. לא קיימנו אפילו מצוה אחת כתקנה. לא ענינו אמן כראוי. לא קמנו מפני שיבה ולא הדרנו תלמיד חכם. [לא שילמנו שכר פעולת שכיר בזמנו]. למדנו לתלמידים שאינם מהוגנים. לבשנו שעטניז. לא כיוננו בתפילות וברכות ומצוות. לא היינו מתונים בדיו. לא התנהגנו בדרך הראוי ליראי ה'. לא התפללנו בכובד ראש ובגדי כבוד. לא קיימנו בכל יום מאה ברכות ותשעים אַמנים ועשרה קדישים וארבע קדושות. לא הוכחנו את רעינו ונשותינו. לא כבדנו אבינו ואמנו ותלמידי חכמים. לא גמלנו חסד כפי שיעורינו. לא נתרנקנו כראוי מהעירות ומנשינו נדה. לא יראנו את ה'. לא החזקנו במוסר. לא נסתכלנו מאין באנו ולאן אנו הולכים ולפני מי אנו עתידים ליתן דין וחשבון. לוינו ברבית. לקחנו רבית קצוצה ואבק רבית. לא קיימנו מצוות אבילות ככל דיניה. לקחנו שוחד דברים ושוחד ממון ושוחד מאוחר. לא צפינו לישועה. לא נצטערנו על חורבן בית המקדש. לא אָמרנו דברי תורה על השולחן:

מרדנו במלכות שמים. מרדנו במלכות בית דוד. מאסנו בבית המקדש, ושלשתן אנו מבקשים. מסרנו חבירנו וממונו ביד גוים. מעלנו בחרם והסכמות הקהל. מלאנו פינו שחוק. מרינו דבריה. מאסנו משפטי צדקה. מריתי במשא ובמתן:

נאצנו. [פ"ל גרמנו בעווינו עד שהכעסנו את ה', ואוי לו לעבד שמכעיס את רבו]. נאפנו בכל מיני נאוף. נשבענו לשוא ולשקר. נשבענו ולא קיימנו. נלכדנו בסרר עבודה זרה בבלי דעת. נדרנו ולא שלמנו. נהנינו מעולם הזה ומתענגיו [בלא ברכה]. נתננו יד לפושעים. נסינו את ה'. נשתמשנו בכתרה של תורה. נשתמשנו בשמות הקדש. נקמנו ונטרנו שגאה בלב. נשכתי בנשך ותרבות. נתעצלנו ללמוד ולהתפלל. נהגנו עצמינו ברבנות ובשירה ולא נכענו לפני מי שגדול ממנו. נתנו דופי בחכמים ונמאסו לפני ההמון. נהנינו במה שמשבחים אותנו ואפלו שלא היה בנו:

סררנו. [פ"ל סר לבנו מעבודת הבורא]. סוררם ומורם היינו. סרנו מאחריה וממצותיה ותורתה. סרנו ממנהגים טובים. סתרנו דברי אבינו ודברי רבותינו. סקרתי עין:

ענינו. [עוין] הוא העושה עבירה במזיד למלאות תאוות]. עברנו על שס"ה לא תעשה דאורייתא ומדברי סבילה ומדברי סופרים, עליהן ועל פריטיהן וענפיהן ותולדותיהן. ענינו יתומים ואלמנות ואביוני עמך. ענינו אמן קטופה וחסופה. עשינו עול למשרתינו ולנשותינו ולחבירינו. ענינו את הדין. עיתנו את הדין. עשינו את עצמינו כעורכי הדיינים. עברנו על ריב לא לנו. עמלנו להבלי העולם הזה ולא עמלנו בתורה. עסקנו בכל מיני בטלה ולא עסקנו בתורה. עשינו כמעשיהם. עברנו על כ"ד דברים שחייבים עליהם גידוי. עכרנו ישראל. עשינו עצמינו ענוים בפה, ולבנו הלב בחשכים בגאון נסתרת:

פשענו. [פשע] הוא כענין מרד. (וי"ל שיש ב' מורדים, א' שמאמין בה' ובתורה ואעפ"כ מורד ואינו רוצה לקיים המצוות; ב', שמורד מחמת שכר בכל). [פרקנו מעלינו עול תורה ומצוות ויראת שמים. פגמנו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים של גופנו נפשנו רוחנו ונשמתנו, בגלגול זה ובגלגולים אחרים, ובנפש רוח ונשמה של אחרים משרש נפשנו ושאין משרשינו. פגמנו בעולמות העליונים אצילות בריאה יצירה עשיה, ובכל פרחופי אצילות בריאה יצירה עשיה,

בחיצוניות ופנימיות, בעיגולים ויושר, באורות ונשמות ומלאכים בכלליהן ופרטיהן, או לנו אהה עלינו ועל נפשינו או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה. פגמנו בשמות הקדש ובאותיות התורה כ"ב ומנצפ"ף, בהרהור במחשבה בראיה ובריאה ובקלא בדבור ומעשה. פנינו לבנו לבטלה. פירשנו מן הצבור. פצלנו און:

צַרְרֵנו. [פ' היינו צוררים אחד לחבירו]. ציערנו אבינו ואמנו ונחמנו ישאל. ציערנו נשותינו וכל בני ביתנו. ציערנו למשרתינו. ציערנו לרענו. ציערנו בעלי חיים. צללנו במים אדירים לבקש תאות יצר הרע. צעדנו בפני מי שגדול ממנו:

קִשְׁינוּ עוֹרְרָה. [פ' מהראוי לאדם כשישמע לדברי המוכיח או כשרואה שנענש בממונו או בחולי ר"ל הוא או בניו, בודאי מהראוי שיכנע וישוב אל ה', אבל קשינו עורף ולא עשינו תשובה ותלינו שזה בא במקרה ולא מן ה']. קלקלנו דרכינו. קלקלנו צינורות השפע והקדושה והברכה היוצרים מן השמים. והפכנו אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים, וגרמנו גלות השכינה וחרבן בית המקדש, שפחה כי ירשה גבירתה ועבד כי מלך. שִׁכְבְּנוּ בְּבִשְׁתָּנוּ וּכְיִסְתָּנוּ כְּלִימָתָנוּ, כי עונותינו הטו אלה, ופִשְׁעֵינוּ הֶאֱרִיכוּ קִצֵּינוּ, וחסאֵתֵינוּ מָנְעוּ הַטוֹב מִמֶּנּוּ, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם זה כמה אך ימים ונשים רבים ורעים. קפצנו ידינו מלידתו צדקה. קבלנו לשון הרע.

קללנו חבירינו ונשותינו. קללנו עצמנו ובנינו. קרינו בספרים חיצונים. קנאנו מעושר וכבוד ונחמנו אחרים, ובקשנו לדבר בגנותם:

רְשָׁעֵנו. [פ' עשינו מעשים שעל ידי זה נקארשע]. רעים לשמים ולבריות היינו. רבנו עם אדם חנם. רדפנו אחר השקרה והכבוד. רמינו את רעינו. רצנו למחלוקת ועבירה:

שִׁחַתְנוּ. [פ' עשינו מעשי השחתה]. שִׁכְחְנוּ תוֹרָתָהּ. שִׁכְחְנוּ אֱלֻהֶיהָ. שִׁקְרְנוּ בְּבְרִית קְדֻשָּׁה. שִׁחַתְנוּ זֶרַע קוֹדֶשׁ וּגְרָאנוּ מְשֻׁחִיתִים לַחֲבֵל, גם בִּכְנָפֵינוּ נִמְצְאוּ דָם נִפְשוֹת אֲבוֹנוֹת וְדַמְעַת הַעֲשׂוּקִים. שִׁבְרְנוּ כִלִּים בַּחֲמָתָנוּ. שְׁתִּינוּ סֵתָם יֵינָם. שִׁחַתְנוּ פְּאוֹת הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן. שִׁקְרְנוּ בְּכָל מִינֵי שֶׁקֶר וְתַחבּוּלוֹת וּמְרָמוֹת. שְׁמַחְנוּ בַּמַּפְלָת אוֹיְבֵינוּ. שְׁנֵאֵתִי שְׁנֵאֵת חֵם:

תַּעֲבָנוּ. [פ' עשינו מעשים רעים שעי"ז נקרא האדם תועבה]. תַּעֲבָנוּ כָּל אִישׁ תּוֹכַחַת. תַּקְעֵנוּ כְּפִינוּ וְלֹא קִיַּמְנוּ. תַּבְלִין עֲשִׂינוּ לְשִׁמּוֹתֵינוּ. תוהים היינו על הרֵאשׁוֹנוֹת:

תַּעֲנִינוּ. [זהו וידוי כללית, היינו כמו שכתוב (ישעיה נ"ג ו') "כולנו כצאן תעינו", כי לא הלכנו בדרך הישר. ולכן אף אתה לא עזרתנו לשוב, כאז"ל (שבת קד.) הבא לטמא פותחין לו, ר"ל שאין משמרין אותו משמים לסייעו שישוב עד שישים האדם אל לבו שישוב, ואז הבא לטהר מסייעין אותו, וזה שאמר **תַּעֲתַעְנוּ**, רצה לומר שהנחת אותנו על בחירתנו להיות תועים]:

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי כִשְׁלֹת בַּעֲוֹנֶךָ (הושע י"ד ב') • לֹה' אֱלֹקֵינוּ חֲטָאוֹנוּ (ירמיה ג' כ"ה) • מִכֶּסֶה פִשְׁעֵינוּ לֹא יַצְלִיחַ וּמוֹדָה וְעֶזְבִּי יִרְחֵם (משלי כ"ח י"ג) • קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה' וְגו' (הושע י"ד ב') • יַעֲזֹב רִשְׁעֵי דְרָכּוֹ וְאִישׁ אֶנוֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיֵשֶׁב אֶל ה' וְיִרְחַמְהוּ וְאֵל אֱלֹקֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסָלוֹחַ (ישעיה נ"ה ד') • שׁוּבוּ אֵל ה' אֱלֹקֵיכֶם כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֲרָךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנֶחֱם עַל הָרָעָה (יזאכ"ב י"ט) • יִשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חֲטָאוֹתֵינוּ (מלכה ז' י"ט) • אֲנִי אֲמַרְתִּי ה' חֲנִנִי רַפָּאָה נִפְשִׁי כִּי חֲטָאֵתִי לָךְ (תהלים מ"א ה') • וְשׁוּב וּרְפָא לָנוּ (ישעיה י"ז) • טוֹב וְיִשְׁרָה ה' עַל כָּן וְזֶה חֲטָאִים בְּדִרְךָ (תהלים כ"ה ח') • הֵן לֹא קִצְרָה יָד ה' מְהוֹשִׁיעַ וְלֹא כִבְדָה אֶנוֹן מְשׁוּמֵעַ, כִּי אִם עֲוֹנֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדָלִים בֵּינֵכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם וְחֲטָאוֹתֵיכֶם חֲסִיתֵינוּ פָּנִים מִקֶּם מְשׁוּמֵעַ (ישעיה נ"ט א-ב') • בַּצֵּר לָךְ וּמִצְאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹלוֹ (דברים ד' ה') • שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אֲמַר ה' צ-בָאוֹת (מלאכי ג' ז') • וְבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבִּי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאִם ה' (ישעיה נ"ט ב')

מוֹתֵר לַצֵּלֶם - מִצּוּה לַפֶּרֶסֶם

732-363-0879
hht613@gmail.com

באמייל הר"ל ניתן להרשם לכתב עזר ליקוטים בעלי ערך רב שיפוצו בעתיד בעוה"ית

- לעילוי נשמת -

ר' יעקב ב"ר שלמה
פראזל בת יעקב אלי
ר' שמואל חיים בן יהודה

גיסל בת אברהם
מנדל יוסף בן יצחק
גיסל בת אלחנן

